

แบบฟอร์มการเขียนแบบถอดประสบการณ์การเรียนรู้ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สังคม

- ชื่อ-สกุล ผู้เล่าเรื่อง ผศ.ดร.วิมลรัตน์ บุญเสถียร คณะวิชา/หน่วยงาน คณะพยาบาลศาสตร์
ผศ.ดร.นิภา กิมสูงเนิน คณะวิชา/หน่วยงาน คณะพยาบาลศาสตร์
- ชื่อ-สกุล ผู้บันทึก ผศ.ดร.รัชณี นามจันทร์ คณะวิชา/หน่วยงาน คณะพยาบาลศาสตร์
- บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เล่าเรื่อง

ผศ.ดร.วิมลรัตน์ บุญเสถียร เป็นผู้รับผิดชอบโครงการผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์

ผศ.ดร.นิภา กิมสูงเนิน เป็นหัวหน้าหน่วยบริการวิชาการ คณะพยาบาลศาสตร์

4. เรื่องที่เล่า

บทบาทของสถาบันการศึกษาพยาบาล กับความรับผิดชอบต่อสังคมสูงวัย

5. ความเป็นมาของเรื่อง

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่า 10 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคนไทยมีอายุยืนยาวขึ้นจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่พัฒนาขึ้น ขณะเดียวกันประชากรวัยทำงานซึ่งเป็นหลักในการรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ ลดลงอย่างรวดเร็วจากประสิทธิภาพของโครงการวางแผนครอบครัวในอดีต นอกจากนี้โครงสร้างของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีผู้สูงอายุที่ต้องอยู่ตามลำพัง ผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยเรื้อรัง มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีความพิการทางระบบประสาทและสมอง อัมพาต หรือพิการ และติดบ้านติดเตียงมากขึ้น ผู้สูงอายุเหล่านี้ขาดผู้ดูแล หรือผู้ดูแลที่มีอยู่ขาดความรู้และทักษะในการดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ในฐานะสถาบันการศึกษาซึ่งมีภารกิจในการบริการวิชาการแก่สังคม มีความพร้อมด้านองค์ความรู้ บุคลากร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศ จึงพัฒนาโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่บูรณาการความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้ทรัพยากรและทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของสังคมและชุมชน

6. วิธีการขั้นตอน หรือกระบวนการที่ทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เทคนิคหรือกลยุทธ์ที่ใช้ ผู้มีส่วนร่วม อุปสรรคหรือปัญหาในการทำงาน และแนวทางการแก้ไข

กระบวนการที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

- จัดตั้งทีมงานโครงการผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้เป็นโครงการที่เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานบริการวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ ประเภทไม่มีรายได้ โดยคณะฯ สนับสนุนทรัพยากรด้านกำลังคน งบประมาณ เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

- จัดทำโครงการของคณะฯ และโครงการ CSR ร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยผสมผสานการ

ดำเนินการโครงการให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งรวมถึงความรู้ และทักษะของอาจารย์และนักศึกษา เครือข่ายแหล่งฝึก และมหาวิทยาลัยที่ทำงาน CSR ร่วมกัน ในการดำเนินโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ในพื้นที่รอบมหาวิทยาลัย พื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ที่เป็นแหล่งฝึกของคณะฯ

3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมถึงภาครัฐ เอกชน และประชาชน

4. กิจกรรมการดำเนินโครงการ แบ่งออกเป็นกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ได้แก่

4.1 การดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ในรูปแบบของการให้คำแนะนำ คำปรึกษา การฝึกทักษะ และบริการการพยาบาลและหัตถการต่าง ๆ ที่บ้านของผู้สูงอายุที่อาศัยในพื้นที่รอบมหาวิทยาลัย และพื้นที่ใกล้เคียง (Home care) หรือผู้สูงอายุที่ต้องการพักผอน พักฟื้น และฟื้นฟูสุขภาพ ภายหลังการเจ็บป่วย ณ สถานพักผอนสำหรับผู้สูงอายุ โรงแรมชั้นธาราเวลเนส รีสอร์ทฯ ฉะเชิงเทรา (Transitional care)

4.2 การให้ความรู้ และการฝึกอบรมแก่ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล กลุ่มบุคคล และประชาชนที่สนใจ ดังนี้

- ร่วมกับโยคะนมัสเต เมืองเอก และโรงแรมชั้นธาราฯ อบรมเชิงปฏิบัติการ แก่ผู้สูงอายุและผู้สนใจที่อาศัยในหมู่บ้านเมืองเอกและพื้นที่ใกล้เคียงโครงการ “ฝึกสมอง ป้องกันสมองเสื่อม (Brain Training)” ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เรื่อง “ฝึกสมอง ด้วยสองมือ” ระยะที่ 2 เรื่อง “เพิ่มความจำ พัฒนาความคิด พิชิตสมองเสื่อม”
- ร่วมกับ อบต. คลองนา และ รพ.สต. คลองนา จังหวัดฉะเชิงเทรา อบรมเรื่อง “สมองเสื่อม และการป้องกัน” แก่ผู้สูงอายุในเขตรับผิดชอบของ รพ.สต. คลองนา
- ร่วมกับแหล่งฝึก (รพ.สต. คลองนา รพ.สต. หลักหก 1, 2 รพ.สต. บางพูน 1, 2 และ ศูนย์บริการสาธารณสุข 3, 4) จัดทำโครงการเกี่ยวกับสุขภาพและการดูแลตนเองแก่ผู้สูงอายุในชุมชนรับผิดชอบ (สมองเสื่อม ข้อเข่าเสื่อม โรคเรื้อรัง และอื่นๆ) โดยบูรณาการงานของโครงการกับการจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน มีอาจารย์และนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงาน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต./ ศูนย์บริการสาธารณสุข เทศบาลหลักหก/ เทศบาลนครรังสิต/ อบต.คลองนา ที่รับผิดชอบพื้นที่ เข้าร่วมในการดำเนินโครงการ
- ร่วมกับ อบต. คลองนา ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและการป้องกันข้อเข่าเสื่อมในผู้สูงอายุ ผ่านเสียงตามสายของ อบต. ในระหว่างที่นักศึกษาพยาบาล ฝึกปฏิบัติงานในพื้นที่
- ร่วมกับทีมงานวิจัยและพัฒนาในพื้นที่ภาคเหนือ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ดูแลผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน (Basic Elderly Care) จำนวน 125 ชั่วโมง แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ซอ และบ้านเลโคะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 65 คน โดยบูรณาการงานของโครงการกับการจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนที่ผ่านการอบรมมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน และสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้ในการฝึกอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุขั้นสมบูรณ์ (Comprehensive Elderly Care) เพื่อใช้ในการ

ประกอบอาชีพในอนาคตได้

- ร่วมกับโรงแรมชั้นธาราฯ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ แก่บุคลากรทุกคนทุกระดับของโรงแรม โครงการ “รับมือสังคมสูงวัยไปกับชั้นธาราฯ” เพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการ/ ดูแลเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุอย่างปลอดภัย นอกจากนี้โครงการมีการประสานให้ภาคีเครือข่ายในจังหวัดฉะเชิงเทรา เช่น ผู้รับผิดชอบงานด้านสุขภาพจาก รพ.สต. และ อบต. คลองนา เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และสร้างความร่วมมือในอนาคต

4.3 การสร้างภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการผ่านหลายช่องทาง ช่องทางหลัก คือ ผ่านการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา (ความร่วมมือในการจัดทำและดำเนินโครงการ การคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งต่อการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ฯลฯ) การให้ความรู้และฝึกอบรม (ความร่วมมือในการจัดอบรม ระดมทรัพยากรที่มีมาใช้ร่วมกัน การเป็นวิทยากร และการมีส่วนร่วมในการอบรม ฯลฯ) ช่องทางอื่น เช่น การประสานโดยตรงกับสถานดูแลผู้สูงอายุในเมืองเอก (Nursing home) RSU Health care ตัวแทนคณะกรรมการชุมชนเอกอุดรบูรพา ร้านค้าชุมชนเมืองเอก เทศบาลนครรังสิต เทศบาลนครนนทบุรี เป็นต้น

4.4 การประชาสัมพันธ์โครงการผู้สูงอายุของคณะฯ ดำเนินการหลายรูปแบบทั้งสื่อเอกสาร (แผ่นพับ) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (เช่น Facebook “สูงอายุ สูงวัย สูงคุณค่า” เป็นทั้งช่องทางประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้แก่ประชาชนที่สนใจ) และประชาสัมพันธ์ร่วมไปกับการให้ความรู้และฝึกอบรม การประชุมกับภาคีเครือข่าย การประชุมร่วมกับแหล่งฝึก และการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ช่องทางประชาสัมพันธ์ที่เห็นผลชัดเจน คือ การบอกต่อจากผู้สูงอายุที่เคยเข้าร่วมโครงการ/ เคยได้รับการดูแลจากคณะฯ ทำให้มีประชาชนสนใจ ติดต่อสอบถามการบริการ และติดตาม Facebook และติดตามการจัดอบรมของโครงการฯ

กลยุทธ์/มาตรการที่ทำให้ (โครงการบริการวิชาการประเภทไม่มีรายได้) เกิดผลสำเร็จ

1. การบริหารจัดการ โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีในสถาบัน (เช่น อาจารย์ นักศึกษา งบประมาณการฝึกปฏิบัติ เวลาการฝึกปฏิบัติ ฯลฯ) มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีกลยุทธ์โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการดำเนินโครงการในหลายกิจกรรม เช่น การดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในชุมชน การให้ความรู้และการฝึกอบรมแก่ผู้สูงอายุและผู้สนใจ การฝึกอบรมหลักสูตรผู้ดูแลขั้นพื้นฐาน ฯลฯ

2. มาตรการในการสร้างภาคีเครือข่าย ที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายมีมาใช้ร่วมกัน แต่ละฝ่ายได้รับผลลัพธ์ที่ดีแตกต่างกัน เช่น

- คณะฯ มีแหล่งฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษา มีพี่เลี้ยงช่วยดูแลนักศึกษา อาจารย์และนักศึกษาได้พัฒนาทักษะในการดูแลผู้สูงอายุ ทักษะการวางแผน ทักษะในการประสานงาน และทักษะอื่นๆ
- แหล่งฝึก ได้กำลังบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนอย่างครอบคลุม มีโครงการเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการสรุปผลโครงการชัดเจน เป็นต้น
- โรงแรมชั้นธาราฯ ได้พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสื่อสาร ทักษะการปฐมพยาบาล และการดูแลพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุที่มาพัก
- ผู้สูงอายุในชุมชน มีความรู้ในการดูแลตนเอง ได้รับการดูแลอย่างครอบคลุม และการดูแลเป็น

ตามหลักวิชาที่มีมาตรฐาน

ผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จ

1. มหาวิทยาลัยรังสิตส่งเสริม สนับสนุน ทั้งงบประมาณ บุคลากร และสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ
2. คณบดี เป็นผู้ผลักดันเชิงนโยบาย ให้คำปรึกษาและให้แนวทางการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ รวมทั้งอาจารย์และนักศึกษาพยาบาลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ
3. องค์กร หน่วยงาน และผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น รพ.สต. เทศบาล Nursing homes โยคะนมัสเต เมืองเอก
4. ผู้บริหารและพนักงานของโรงแรมชั้นธาราฯ

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

แม้การบูรณาการโครงการกับการจัดการเรียนการสอน เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยให้เกิดผลสำเร็จของโครงการ อีกด้านหนึ่งก็อาจเป็นปัญหา/ อุปสรรค เนื่องจากระยะเวลาการฝึกที่แน่นอนเพียง 1 ภาคการศึกษาต่อปี ทำให้บางช่วงเวลา คณะฯ มีจำนวนนักศึกษาช่วยดำเนินโครงการลดลงมาก นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นโครงการที่ต้องใช้เวลาจึงเห็นผลที่ชัดเจน ต้องมีการดำเนินงานสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ในหลายรูปแบบ และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนต้องร่วมมือไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม อาจปรับแก้ไขได้ตามแนวทางดังนี้

1. เพิ่มการบูรณาการโครงการกับการจัดการเรียนการสอนวิชาอื่น แม้นักศึกษาแต่ละชั้นปีจะมีองค์ความรู้และทักษะแตกต่างกัน แต่สามารถปรับระดับของการบูรณาการให้เหมาะสมตามศักยภาพของนักศึกษาได้
2. เพิ่มจำนวนนักศึกษาช่วยดำเนินโครงการ โดยประสานให้การทำกิจกรรมในโครงการ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษาที่ได้รับทุน

7. ผลลัพธ์หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ผู้เล่าเรื่องได้เรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว

แม้ผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุยังไม่สามารถวัดได้ในขณะนี้ แต่ผลที่ตามมา คือ ประชาชนที่อาศัยในชุมชนเมืองเอก พื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่รอบโรงแรมชั้นธาราฯ รู้จักโครงการการดูแลผู้สูงอายุของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต รวมทั้งสามารถสร้างกระแสให้เกิดความตื่นตัวและสนใจการดูแลผู้สูงอายุ มีประชาชนสนใจ ติดต่อสอบถาม และติดตามการจัดการอบรมของโครงการฯ ติดต่อขอรับบริการ และติดต่อมาขอผู้ดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดเครือข่ายในการดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตามผู้เล่าเรื่องได้เรียนรู้จากประสบการณ์ว่า ความรับผิดชอบด้านสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงวัย จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทุกๆ ภาคส่วนต้องเรียนรู้และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันพร้อมๆ กัน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ต้องการทีมงาน/ เครือข่ายที่มีจิตสาธารณะ มีความมุ่งมั่น โดยไม่ต้องรอความพร้อม หรืองบประมาณ และในฐานะสถาบันการศึกษา สามารถสร้างสังคมสุขภาวะในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในตัวของผู้นักประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพทุกคน รวมถึงพยาบาล